

Βασίλης Φαϊτάς, Εφέτης ΔΔ, Γενικός Γραμματέας της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών

Πόσο βάσιμες είναι οι θέσεις που εκφράστηκαν πρόσφατα από ορισμένα θεσμικά όργανα των δικηγόρων ότι για την καθυστέρηση της απονομής της Δικαιοσύνης ευθύνονται οι δικαστές και ποιοι «ευσεβείς πόθοι» ορισμένων κρύβονται πίσω από το απαράδεκτο αίτημα του Προέδρου της Ολομέλειας Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδος προς τους Προέδρους όλων των Δικηγορικών Συλλόγων να συνταχθούν ονομαστικές καταστάσεις δικαστικών λειτουργιών που καθυστερούν στην έκδοση των αποφάσεων

Η πρόσφατη άδικη επίθεση θεσμικών οργάνων των δικηγόρων προς τον Πρόεδρο της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων κ. Χριστόφορο Σεβαστίδη δεν θα αποτελούσε αιτία για την παρούσα τοποθέτηση, αφού ο Πρόεδρος της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων στην εμπειριστατωμένη ομιλία του στην Τακτική Γενική Συνέλευση της μεγαλύτερης δικαστικής ένωσης στις 14/12/2019 αποδόμησε ευχερώς και επαρκώς τη σχετική επιχειρηματολογία. Ωστόσο, υπάρχουν δύο σημεία που μας προβληματίζουν. Πρώτον η τοποθέτηση του Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Αθήνας (αλλά και η αντίστοιχη της Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Λάρισας) ότι για την καθυστέρηση στην απονομή της Δικαιοσύνης ευθύνονται οι δικαστές. Και δεύτερον το πρωτοφανές αίτημα που εμπεριέχεται στην 739/16.12.2019 επιστολή του Προέδρου της Ολομέλειας Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδος προς τους Προέδρους όλων των Δικηγορικών Συλλόγων να συνταχθούν ονομαστικές καταστάσεις δικαστικών λειτουργιών που καθυστερούν στην έκδοση των αποφάσεων ή ακόμα εκδίδουν «προδήλως αβάσιμες» αποφάσεις!

Η επιστημονική κοινότητα δεν δικαιολογείται να αρκείται σε απλοϊκές εξηγήσεις των κοινωνικών φαινομένων. Ένα από τα βασικότερα καθήκοντα κάθε επιστήμης (τόσο των φυσικών όσο και των κοινωνικών επιστημών) είναι η κατάκτηση της γνώσης της αιτιότητας. Και περαιτέρω η αυστηρή διάκριση των αιτιωδών συνδέσεων σε ουσιώδεις και σε μη ουσιώδεις, ώστε μέσα από

τη διάκριση αυτή να προκύψει η αποφασιστική αιτιώδης σύνδεση και τελικά η αναγκαιότητα, η νομοτέλεια.

Το φαινόμενο της καθυστέρησης της απονομής της Δικαιοσύνης είναι διαχρονικό και εμφανίζεται σε όλους τους δικαιοδοτικούς κλάδους. Παρά τις διακυμάνσεις κατά κλάδο δικαιοδοσίας, κατά κατηγορία διαφορών, κατά εποχή, αλλά και παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις ανά δικαστήριο, είναι αδιαμφισβήτητο ότι κατά κανόνα ο χρόνος από την εισαγωγή μιας υπόθεσης στο δικαστήριο έως την αμετάκλητη ή έστω την τελεσίδικη έκδοση απόφασης είναι μεγάλος (για ορισμένες εξαιρέσεις του κανόνα θα γίνει αναφορά κατωτέρω).

Η πρωταρχική αιτία του προβλήματος συνδέεται με τις νομοτελειακές αντιφάσεις της οικονομίας στο σημερινό σύστημα που αναπαράγουν διαφορές.

Μία χαρακτηριστική τέτοια αντίφαση που επιλέγεται ως παράδειγμα με σημείο αναφοράς τις διαφορές σχετικά με τις παροχές των ασφαλιστικών οργανισμών προς τους ασφαλισμένους, οι οποίες εκδικάζονται από τα διοικητικά δικαστήρια, είναι η εξής: Ενώ σήμερα η τεχνολογία εκτοξεύεται και υπάρχουν αντικειμενικά οι δυνατότητες οι άνθρωποι να απολαμβάνουν παροχές υγείας και πρόνοιας υψηλότατου επιπέδου, η δημόσια Υγεία και Πρόνοια υποχρηματοδοτείται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και εκ του αποτελέσματος διαρκώς υποβαθμίζεται. Αναφέρομαι σε σχετική και όχι σε απόλυτη υποβάθμιση. Ήτοι, ναι μεν σήμερα σε σχέση με τις αρχές του 20ου αιώνα ή και με το έτος 1950 έχουν εξαλειφθεί ορισμένες ασθένειες, ιδίως χάρη στα εμβόλια, υπάρχουν νέες θεραπείες και φάρμακα και έχει αυξηθεί το προσδόκιμο ζωής, ωστόσο η προστιθέμενη αξία ιατρικών υπηρεσιών (δημόσιου χαρακτήρα) για το λαό υστερεί σαφώς σε σχέση με την προστιθέμενη αξία που θα αντιστοιχούσε στην ασύλληπτη πρόοδο της ιατρικής επιστήμης και της τεχνολογίας και τις τεράστιες δυνατότητες που η έρευνα παρέχει. Η ως άνω αντίφαση αναπαράγει στην πράξη μεγάλο αριθμό σχετικών διαφορών, οι οποίες σε συνδυασμό με τις διαχρονικές ελλείψεις στη Δικαιοσύνη σε προσωπικό και υποδομές (ζήτημα στο οποίο θα επανέλθουμε), οδηγούν σε σύρευση των υποθέσεων. Είναι αυτονόητο ότι η ανωτέρω γενεσιουργός αιτία της συγκεκριμένης κατηγορίας διαφορών δεν οφείλεται σε... κακή υπηρεσιακή εικόνα δικαστών ! Δεν είναι καν ζήτημα της δικονομίας. Ούτε ασφαλώς είναι ευθύνη των δικηγόρων, ούτε φταίει η δήθεν δικομανία των Ελλήνων. Τα αίτια είναι οικονομικο-πολιτικά.

Αντίστοιχο παράδειγμα αντλούμε από την κατηγορία των φορολογικών διαφορών. Η διαχρονική επιλογή του νομοθέτη από τη μια να επιβαρύνει φορολογικά δυσανάλογα τους μισθωτούς και συνταξιούχους («τα συνήθη υποζύγια» όπως χιουμοριστικά, αλλά με τρόπο που αποδίδει την ουσία, αναφέρεται), καθώς και μικρούς επαγγελματίες και από την άλλη να παρέχει αλληπάλληλες φορολογικές ελαφρύνσεις, απαλλαγές ή «κίνητρα» σε μεγάλους επενδυτές, παράγει αναγκαία σειρά φορολογικών διαφορών, αφού η πλειοψηφία των φορολογούμενων προβάλλει ότι δεν υπάρχει φορολογική δικαιοσύνη και ισότητα και στρέφεται στη Δικαιοσύνη για την προστασία των δικαιωμάτων της. Και στην περίπτωση αυτή, επομένως (κι ανεξάρτητα από το ποια θέση παίρνει κανείς νομικοπολιτικά στη φορολογική πολιτική), η βασική αιτία γένεσης μιας σημαντικής ποσότητας φορολογικών διαφορών, πιθανότητα της πλειοψηφίας αυτών, έχει αίτια οικονομικο-πολιτικά που επ' ουδενί μπορούν να αποδοθούν στους δικαστές.

Πολλά ακόμα παραδείγματα που αναφέρονται σε άλλες κατηγορίες διαφορών κατατείνουν στο ίδιο συμπέρασμα. Η άναρχη δόμηση, ως νομοτέλεια της εμπορευματοποίησης της γης, γεννά πολλές διαφορές που προφανώς θα αποτρέπονταν σε μία επιστημονικά σχεδιασμένη πολεοδόμηση όπου θα προκαθορίζονταν οικιστικές ζώνες και θα κατασκευάζονταν οι αναγκαίες υποδομές (ύδρευσης, αποχέτευσης κλπ.) πριν τη χρήση των κατοικιών. Επομένως για μία ακόμη φορά η ουσιώδης γενεσιουργός αιτία του δυσανάλογου αριθμού της ανωτέρω κατηγορίας διαφορών είναι οικονομικο-πολιτική.

Αντίστοιχα παραδείγματα μπορούν να αντληθούν από όλες σχεδόν τις κατηγορίες διοικητικών διαφορών, αλλά και από τις αστικές διαφορές, τις εργατικές διαφορές, τις ποινικές υποθέσεις κ.ά.

Ο δυσανάλογος αριθμός αναφυόμενων διαφορών αναγκαία επιβραδύνει την απονομή της Δικαιοσύνης και προκαλεί κατά περιόδους την παρέμβαση του δικονομικού νομοθέτη. Επειδή όμως, όπως προεκτέθηκε, η κύρια, η ουσιώδης αιτία του φαινομένου δεν είναι δικονομικής φύσης, η μεταβολή στη δικονομία νομοτελειακά δεν μπορεί να επιλύσει το πρόβλημα. Κατά κανόνα οι δικονομικές παρεμβάσεις ψαλιδίζουν την ανεμπόδιστη πρόσβαση των πολιτών στα δικαστήρια, θέτουν οικονομικά ή άλλα αντικίνητρα, θεσπίζουν νέα δικονομικά βάρη, περιορίζουν το εύρος ένδικων μέσων ή μεταβάλλουν το ίδιο το περιεχόμενο της δικαστικής προστασίας ώστε να μην είναι ελκυστική. Η παρέμβαση αυτή του δικονομικού νομοθέτη αφενός προκαλεί μια επίπλαστη

μείωση της εισροής υποθέσεων (επίπλαστη γιατί δεν αίρονται οι λόγοι που γεννούν την ανάγκη για δικαστική προστασία, αλλά πολλές υποθέσεις δεν άγονται στα δικαστήρια λόγω αδυναμίας των ενδιαφερόμενων να ανταποκριθούν είτε στο κόστος της δίκης είτε στις αυξημένες δικονομικά απαιτήσεις αυτής), αφετέρου, όμως, συμβάλλει σε περαιτέρω επιβράδυνση, καθόσον ενίοτε οδηγεί σε νέες επιπλέον διαφορές (π.χ. αιτήσεις για χορήγηση ευεργετήματος πενίας προκειμένου να απαλλαγεί ο ενδιαφερόμενος από την υποχρέωση καταβολής παραβόλου ή από το κόστος μιας επίδοσης της οποίας φέρει το βάρος κ.ά., αιτήσεις αναστολής εκτέλεσης ή λήψης επιπλέον μέτρων κλπ.). Όλα τα παραπάνω – για να επιστρέψουμε στην αρχική προσέγγιση – δεν τα προκαλεί η υπηρεσιακή απόδοση των δικαστών, οι οποίοι, αντιθέτως, επιβαρύνονται όλο και περισσότερο, αφού οι διαδικασίες καθίστανται πολυπλοκότερες (π.χ. πιο σύνθετες διαδικασίες προσωρινής δικαστικής προστασίας, επιπλέον διαδικασίες στο πλαίσιο της ίδιας υπόθεσης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση υποβολής ευεργετήματος πενίας, νέες μορφές επίλυσης διαφορών όπως π.χ. η ενδοδικαστική συμβιβαστική επίλυση των διαφορών από αγωγές για απαιτήσεις από δημόσιες συμβάσεις του άρθρου 126 Β του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας κ.ά.)

Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι για ορισμένες κατηγορίες διαφορών, όπως π.χ. για τις διαφορές που αναφύονται από τις αιτήσεις των εργοδοτών να κηρυχθούν απεργίες ως παράνομες η/και καταχρηστικές, ο νομοθέτης προβλέπει ταχύτερες διαδικασίες δημιουργώντας ένα επιπλέον πρόβλημα, χωρίς ευθύνη των δικαστών, αυτό των δύο ταχυτήτων απονομής της Δικαιοσύνης.

Η καθυστέρηση της απονομής της Δικαιοσύνης συνδέεται όμως και με τη διαρκή υποχρηματοδότηση της Δικαιοσύνης από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, την έλλειψη των υποδομών, το κτηριακό πρόβλημα πολλών δικαστηρίων και τις ελλείψεις σε δικαστές και ιδίως σε δικαστικούς υπαλλήλους. Και αυτή η αιτία, πολιτικής φύσης, βρίσκεται έξω από τη σφαίρα του δικαιοδοτικού έργου των δικαστών.

Πολλες άλλες αιτίες συμπλέκονται με τις προηγούμενες. Η κακή Διοίκηση, η εμμονή του Δημοσίου σε ένδικα μέσα σε υποθέσεις με πολλούς ενδιαφερόμενους (π.χ. διαφορές περί τις αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων) παρότι για το κρίσιμο νομικό ζήτημα υπάρχει νομολογία της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας ή άλλου Ανωτάτου Δικαστηρίου, η πολυνομία και η κακή νομοθέτηση.

Προφανώς υπάρχει και ένας αριθμός – μικρός – από δικαστές, οι οποίοι εμφανίζονται να καθυστερούν στη δημοσίευση των αποφάσεων. Οι περισσότερες περιπτώσεις είναι προφανώς δικαιολογημένες γιατί αφορούν μικρή υπέρβαση του οκταμήνου στο οποίο αναφέρεται ο ΚΟΔΚΔΛ, η οποία παρίσταται αναμενόμενη λαμβανομένης υπόψης της συνθετότητας πολλών υποθέσεων και της συχνά μεγάλης χρέωσης. Ως προς τις υπόλοιπες περιπτώσεις (τις αδικαιολόγητες), το πολύ μικρό μέγεθος του προβλήματος συνεπάγεται ότι δεν είναι επιστημονικά ορθό να εμφανίζεται η παράμετρος αυτή ως κύρια αιτία του προβλήματος της καθυστέρησης στην απονομή της Δικαιοσύνης. Αυτό επιβεβαιώνεται από την ίδια τη ζωή καθόσον ακόμα και στις λίγες αυτές περιπτώσεις (τις οποίες αυτονόητα οι δικαστικές ενώσεις δεν δικαιολογούμε) πάντως η βραδυπορία πρωτίστως συναρτάται με το χρονικό διάστημα από την κατάθεση του ένδικου βοηθήματος έως την ημέρα της εκδίκασής του και όχι τόσο με το αντίστοιχο της υπέρβασης του οκταμήνου. Οι περιπτώσεις, επομένως, λίγων δικαστών που καθυστερούν κατά σύστημα να δημοσιεύσουν αποφάσεις δεν συνιστά ουσιώδη αιτία του φαινομένου που συζητάμε, η αντίθετη δε θέση θεσμικών οργάνων δικηγόρων ενέχει τον κίνδυνο να προκαλέσει έναν ιδιότυπο κοινωνικό αυτοματισμό (σε βάρος του Δικαστικού Σώματος) αποπροσανατολίζοντας εν τέλει τους πολίτες από τις ουσιώδεις αιτίες της καθυστέρησης της εκδίκασης των υποθέσεών τους.

Στην ανωτέρω αντιεπιστημονική προσέγγιση για την αιτία της καθυστέρησης της απονομής της Δικαιοσύνης βασίζεται προφανώς το καινοφανές αίτημα του Προέδρου της Ολομέλειας Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδος προς τους Προέδρους όλων των Δικηγορικών Συλλόγων να συνταχθούν ονομαστικές καταστάσεις δικαστικών λειτουργιών που καθυστερούν στην έκδοση των αποφάσεων ή ακόμα εκδίδουν «προδήλως αβάσιμες» αποφάσεις. Όμως η πραγματική στόχευση είναι η επαναφορά της συζήτησης που άνοιξαν πρόσφατα θεσμικά όργανα των δικηγόρων (π.χ. η Ολομέλεια των Δικηγορικών Συλλόγων, βλ. σχετ. και μέρος της θεματολογίας του 14ου Πανελλαδικού Συνεδρίου των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας που διοργανώθηκε στις Σέρρες στις 19 - 21/4/2019, βλ. συναφώς και τη με αριθμ. πρωτ. 59/2019 τοποθέτηση της Ένωσής μας στο εν λόγω Συνέδριο) για συμμετοχή των δικηγορικών συλλόγων στη διαδικασία της επιθεώρησης των δικαστικών λειτουργιών ή για την ανάθεση ρόλου σε αυτούς κατά τις διαδικασίες υπηρεσιακής εξέλιξης των δικαστικών λειτουργιών, ακόμα και η συμμετοχή τους στη διοίκηση των δικαστηρίων.

Τα θεσμικά όργανα των δικηγόρων δεν νοείται να έχουν ρόλο στην επιθεώρηση των δικαστών, πέραν του εύλογου δικαιώματος που τους αναγνωρίζει, άλλωστε, ο ΚΟΔΚΔΛ να υποβάλλουν αναφορές στον επιθεωρητή, προκειμένου ο τελευταίος, αν το κρίνει σκόπιμο, να ενεργεί έκτακτη επιθεώρηση (άρθρο 84 παρ. 1δ του ΚΟΔΚΔΛ). Για την ακρίβεια το εν λόγω δικαίωμα αναφοράς δεν αντανακλά καν ρόλο των δικηγόρων στην επιθεώρηση των δικαστών, αφού την επιθεώρηση θα τη διενεργήσει δικαστικός λειτουργός. Όπως πολλάκις έχει τοποθετηθεί η Ένωσή μας (βλ. ιδίως την ανωτέρω με αριθμ. πρωτ. 59/2019 τοποθέτησή μας στο 14ο Πανελλαδικό Συνέδριο των Δικηγορικών Συλλόγων), είναι βασικό συστατικό της ανεξαρτησίας του δικαστή να μην εμπλέκεται όργανο εκτός της δικαστικής λειτουργίας στην επιθεώρησή του. Αφενός γιατί σε τέτοια περίπτωση – και πολύ περισσότερο εάν αυτός που εμπλέκεται είναι ο οικείος δικηγορικός σύλλογος – δεν διασφαλίζεται η ελευθερία και ανεξαρτησία της γνώμης του κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού του έργου και αφετέρου γιατί τα όργανα των δικηγορικών συλλόγων δεν απολαύουν τις συγκεκριμένες συνταγματικές εγγυήσεις της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας που απολαύει ο επιθεωρητής ως δικαστικός λειτουργός. Αλλά και εντελώς πρακτικά ο επιθεωρητής έχει τη δυνατότητα της συνολικής οπτικής του έργου του επιθεωρούμενου δικαστή, αφού έχει πρόσβαση στις δικογραφίες όλων των υποθέσεων που αυτός χειρίστηκε την περίοδο της επιθεώρησης και στο σύνολο των αποφάσεων ή άλλων δικαστικών πράξεων που ο τελευταίος εξέδωσε.

Τα ίδια ισχύουν και για την περίπτωση έκφρασης γνώμης προς το οικείο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο σχετικά με υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστών οι οποίες πρέπει να γίνονται επί τη βάση αντικειμενικών κριτηρίων. Μόνο ένας δικαστικός λειτουργός (ανώτερος αυτού τον οποίο αφορά η υπηρεσιακή μεταβολή), εκ του ότι απολαύει και αυτός της εκ του Συντάγματος προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών, είναι ο πλέον κατάλληλος για την εφαρμογή των εν λόγω κριτηρίων σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Όσον αφορά το σύστημα των προαγωγών που σήμερα βασίζεται καταρχάς στην επετηρίδα, για το οποίο δικηγορικοί σύλλογοι έχουν εκφράσει επιφυλάξεις, πρέπει, σύμφωνα και με τις πάγιες θέσεις της Ένωσής μας, να τονιστούν τα ακόλουθα: Το σύστημα αυτό εξασφαλίζει ότι ο δικαστής δεν θα παρακαμφθεί επειδή δεν είναι αρεστός. Όπου, εξάλλου ο νομοθέτης προέκρινε σύστημα προαγωγών κατ' απόλυτη εκλογή, το όρισε ρητά (π.χ. άρθρο 49 παρ. 5 του ΚΟΔΚΔΛ).

Οι δικηγορικοί σύλλογοι δεν νοείται, τέλος, να συμμετέχουν στη διοίκηση των δικαστηρίων. Το αυτοδιοίκητο των δικαστηρίων, το οποίο περιλαμβάνει και την εξουσία κάθε δικαστηρίου να θεσπίζει το ίδιο τον κανονισμό της εσωτερικής του λειτουργίας, συνιστά εγγύηση της δικαστικής ανεξαρτησίας. Άλλωστε, δεν θα ήταν δικαιολογικά ορθό (ούτε θα ήταν λειτουργικό) και το αντίθετο, να συμμετέχουν δηλαδή δικαστικά όργανα στις Διοικήσεις των Δικηγορικών Συλλόγων.

Είναι βέβαιο ότι οι δικηγόροι μπορούν ευχερώς στην πλειοψηφία τους να συμφωνήσουν με όλα τα παραπάνω. Το κρίσιμο για τους κλάδους μας και για το λαό είναι η κοινή δράση δικαστών και δικηγόρων, δικαστικών ενώσεων και δικηγορικών συλλόγων για την υπεράσπιση των δημοκρατικών ελευθεριών και για τη διεύρυνση του δικαιώματος ακώλυτης πρόσβασης στο δικαστήριο.

Αθήνα, 20/12/2019